

ATATÜRK'ÜN SEVGİ FELSEFESİ

BEKİR TÜNAY

Bize göre, insanoğlunun içine, özene bezene konan en güzel ve güçlü duygu sevgidir. İnsanoğlu istese de istemese de bu köklü ve yüce duyguyu içinden söküp atamaz. Atmak istese de gücü yetmez. Amaç, bu yüce ve köklü duyguyu bilmek, anlamak, yaşamak ve yaşatmaktır. Asıl sorun ise, bu sevgiyi insanın, insanlığın yararına geliştirip yaymaktır. Bu gerçekten güzel olan duyguyu memleketin, milletin ve insanlık dünyasının yararları yönünde kullanmaktır. İnsanca yaşamının, bütün incelikleri sevgide düğümlenir. Sevgi, neşe içinde bir hayat sürmenin, huzurun, güvenin kaynağıdır. Sevginin temelinde daima iyilik, doğruluk, güzellik vardır. Aynı zamanda insanların birbirlerini anlamaları ve birbirlerine destek olmaları ancak sevgi ile mümkündür.

Her konuyu yeteri, değeri ve gereği ölçüsünde düşünen Atatürk, doğumundan ölümüne kadar, kendine has bir sevgi felsefesi içinde yaşamıştır. O'nun için sevgi, hayatın ta kendisidir. Atatürk'ün insanlık âlemine sunduğu sevgi felsefesi, kişilerden topluma, millete ve milletlere uzanır. Hiç şüphesiz milletler arası güvenin de kaynağıdır. Milletler birbirlerini ancak severek anlayabilirler. Kendi milletlerine olduğu kadar dünya milletlerine de yararlı ve yardımcı olabilirler. Atatürk'ün haklara, ahlâka, şefkate ve insanî düşüncelere dayanan bu sevgi felsefesi, gerçekten insanlığın geleceği için çok güçlü bir ışıktır. O'nun evrenselliğinin en büyük örneklerinden biridir.

Bir süre merhum ünlü ressamımız Çallı İbrahim'in akşam yemeklerindeki sohbetlere katılmak mutluluğuna ermişim. Bu sohbetlerde, sık sık, Atatürk'e de değinilirdi. İşte böyle bir yemek sohbetinde, üstad Çallı İbrahim'e: “—Hocam, Atatürk en çok kimi ve neyi severdi” demiştim. Şöyle bir iç çekerek, daha doğrusu derin bir nefes alarak, kendine has şive ve üslubu ile: “—O, kimseyi sevmezdi. Hiçbir şeyi sevmezdi. Yalnız kütleyi severdi. Türkü, Türklüğü severdi. Gözünde ve gönlünde yalnız bu ikisi vardı. Bunlar için yaşardı. Bu ikisini yürekten sevenleri anlar, bilir ve onları beğenirdi” demişti. Bu fikri aynen benimsediğim için, Atatürk'ün sevgi felsefesine bu anlayışla girmeyi tercih ettim.

Mustafa Kemal'den Atatürk'e Sevgi

Mustafa Kemal'de en güçlü sevgi, hiç şüphesiz, vatan ve millet sevgisidir. Ondaki özgürlük ve bağımsızlık aşkını yaratan da yaşatan da bu sevgidir. O'nun doğumundan İkinci Meşrutiyet'in ilânına kadar cereyan eden olaylara, kalın çizgilerle değinecek olursak, şu manzara ile karşılaşırız: ¹

- 1880 Ruslar Türkmen bölgesine yerleşmeye koyulur;
- 1881 Fransızlar Tunus'a el koyar;
- 1882 İngilizler Mısır'a el koyar;
- 1884 Ruslar Merv'i alır, bağımsız Türkmen ülkesine hakim olur;
- 1885 Bulgarlar Doğu Rumeli'yi, İtalyanlar Sudan'da Musava ve Beylul'u alırlar;
- 1887 İtalya Mısır'da İngilizler'e, onlar da İtalyanlar'a Sudan'da hak tanırlar;
- 1894-96 Ermeni ayaklanmaları. İç işlerimize karışmalar;
- 1896 Girit Osmanlı yönetiminden çıkar;
- 1898 İngilizler Sudan'a el koyar;
- 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı;
- 1899 Küveyt Şeyhi İngiliz himayesine girer;
- 1902 Fransa, Fizan'da İtalya'ya hak tanır;
- 1903 Büyük Makedonya ayaklanması;
- 1904 Necit, Yemen ve daha başka ayaklanmalar;
- 1905 Büyük devlet donanmaları, bir süre için, Midilli ve Limnos adalarına el koyarlar;
- 1906 Osmanlı hükûmeti, Tûr-u Sinâ ve Akabe üzerindeki iddialarından vaz geçer. Bu yerlerin Mısır'a, İngiltere'ye ait olduğu kabul edilir;
- 1907 İngiltere ile Rusya, İran üzerinde anlaşır;
- 1908 Makedonya'yı Osmanlılardan koparma görüşmeleri, İngiltere Kırılık ile Rus Çarı arasında, Reval'de yapılır.

Çökertilmeye çalışılan Osmanlı İmparatorluğu'nun bu durumunu Mustafa Kemal, okuyarak öğrenir. Hiç şüphesiz bir kısmını da yaşamıştır. Sadece okuyup geçmez. Olayları ve gidiş yönlerini de çok iyi kestirir. O nedenledir ki 1897 deki, Türk-Yunan Savaşı'ndan bahseden Mustafa Kemal: "Gençlik hayatımın en heyecanlı günlerini yaşadım. Yaşamın küçük

¹ Yusuf Hikmet Bayur; Atatürk, Hayatı ve Eserleri, s. 3-5.

olmasına rağmen bu savaşa katılmayı çok istemiştim. Az daha gönüllü müfrezelerin arasına katılıp gidecektim”² der. Savaş kısa sürmüştür. Osmanlı ordusu zafer kazanmıştır. Ama gerçekte zaferin meyvelerini Yunanlılar toplamıştır. Buna çok üzülen Mustafa Kemal: “Hocalarımız bize, bütün Yunanistan’ın işgalinin mümkün olduğunu söylemişlerdi. Mütareke haberi gelince, aydın fikirli okul zabitlerimiz, büyük teessür duydular. Biz, onların yüzlerinden bunu anlıyorduk. Fakat bir şey soramıyorduk. Yalnız arkadaşım Nuri -Cumhuriyet devrinde milletvekili Nuri Conker- genç bir zabitin, (-Böyle olmamalıydı, yazık, çok yazık!) diyerek ağladığını anlattı. Manastır sokaklarında yine şenlikler yapılıyor, yine (-Padişahım çok yaşa!) avazeleri yükseliyordu. Ben, ilk defa bu temenniye katılmadım”³ demişti.

Görüldüğü üzere, daha o yaşlarda Mustafa Kemal’in yüreğinde tertemiz vatan ve millet sevgisi yaşamaktadır. Her düşünce ve duygunun üstünde bu sevgi yer almaktadır. Bu maksatlardır ki, 1906 ve 1908 yılları arasında Vatan ve Hürriyet Cemiyeti ile; sonradan Selânik’te Terakki ve İttihat Cemiyeti adını alan, kendi kurduğu teşekküllerde bitmez tükenmez mücadeleler verecektir. Sonradan adı İttihat ve Terakki’ye dönüşen cemiyetteki arkadaşlarına, bu alev alev yanan sevgi ile: “Meşrutiyet, köhneleşmiş ve insicamını kaybetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu’nun üzerine değil, Türk çoğunluğunun yaşadığı kısım üzerine oturtulmalı; düşmanlarının, yani büyük devletlerin yapacağı bir tasfiye yerine, ihtilâl idaresi, kendi başına bir Türk Devleti kurmalıdır”⁴. Mustafa Kemal, ömür boyu bu amaç için çalışır. Nitekim, Selânik’te Vatan ve Hürriyet Cemiyeti’ni kurmak için yaptığı ilk toplantıda, kuruculara: “Memleketin yaşadığı vahim anları size söylemeye lüzum görmüyorum. Bunu cümleliz müdriksiniz. Bu bedbaht memlekete karşı mühim vazifemiz vardır. Onu kurtarmak yegâne hedefimizdir”. “Millet zulüm ve istibdat altında mahvoluyor. Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve izmihlâl vardır. Her terakkinin ve kurtuluşun esası hürriyettir. Tarih, bugün biz evlâtlarına bazı büyük vazifeler tahmil ediyor. Sizden fedakârlık bekliyorum. Kahhar bir istabdada karşı ancak ihtilâl ile cevap vermek ve köhneleşmiş olan çürük idareyi yıkmak için sizi vazifeye davet ediyorum.”⁵

² Ali Fuat Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk, s. 10.

³ a.g.e., s. 12.

⁴ a.g.e., s. 114-117.

⁵ Hüsrev Sami Kızıdoğan, Belleten, c. 1, s. 621-622.

Bütün bunlar, Mustafa Kemal'in nasıl bir vatan sevgisiyle yamp tutuştuğunun güçlü belgeleridir. Kişisel hırs ve heveslerden çok uzaktır. Kütle, bütün için yürek dolusu sevgi ile bilenmektedir. Cüret ve cesaretini de bu sevgiden almaktadır. O'nun için sevgilerin en yücəsi, hatta kutsalı vatan ve millet sevgisidir. Her türlü sevgi bundan sonra gelmektedir. Nitekim, Selânik'te aynı karargâhta çalıştıkları, yaşca ve rütbece kendisinden ilerde bulunan Albay Cemal Bey -Cemal Paşa- Mustafa Kemal'e bir gazetede yayımlanan yazısını gösterir. Düşüncesini sorar. Mustafa Kemal: "Alelade bir yazı" dedikten sonra: "Siz şu veya bu tarzda, kuş beyinli kimselere kendinizi beğendirmek hevesine düşmeyiniz. Bunun hiçbir kıymeti ve ehemmiyeti yoktur. Siz bulunduğunuz vaziyeti mütalâa ediniz. Ve evvelâ kabul ediniz ki biraz feragat sahibi olmak lâzımdır. Eğer şunun bunun tevaccühünden kuvvet almaya tenezzül ederseniz halinizi bilemem. Fakat âtiniz çürük olur. Çünkü bizim henüz hakikatle hiç temasa gelmemiş vası muhitlerimiz vardır. Bu muhitlerde henüz acemkârî hayâlât ile meşbu olanlar çoktur. Büyük odur ki; hiç kimseye iltifat etmeyeceksin. Hiç kimseyi aldatmayacaksın. Memleket için hakikî mefkûre ne ise onu görecek, o hedefe yürüyeceksin." ⁶

Daha genç yaşlarında Mustafa Kemal, gerçekçiliği sevgiyle bağdaştırmasını bilmiştir. Sevginin yüceliğini, çeşitli yer ve zamanlarda, düşünceleriyle, hareketleriyle ispatlamıştır. Eğer böyle olmasaydı: "-Yurt toprağı, herşey feda olsun sana! Hepimiz senin için fedaiyiz" ⁷ diyebilir miydi? Şahsî düşüncelerden uzak, doğumundan ölümüne kadar vatani ve milleti için bitmez tükenmez mücadelelere seve seve katlanabilir miydi? Ve nihayet, milleti, karakterinin gereğı, istiklâl ve hürriyete kavuşturduktan sonra, dünyanın huzur ve refahı için, yüce sevgi felsefesi ile yola çıkması mümkün müydü?

Atatürkçü Düşünce Sisteminde İnsan

Atatürkçü düşüncede en önemli unsur insandır. İnsan, Atatürk ilke ve inkılâplarının güç kaynağıdır. İnsansız bir topluluk ve millet düşünmek mümkün değildir. Bu durumda ne bir düzen, ne bir yönetim, ne de bir uygarlık söz konusu olabilir. Bilim, insan aklı ve zekâsı ile gelişir. "Her şeyin kaynağı insan zekâsıdır"; ⁸ "Bu dünyada her şey insan kafasından çıkar. Bir insan başının ifade etmeyeceğı hiçbir şey tasavvur edemiyorum" ⁹ diyen

⁶ Yusuf Hikmet Bayur, Atatürk, Hayatı ve Eserleri, s. 24.

⁷ Enver Ziya Karal, Atatürk ve Devrim, Ziraat Bankası Yayını, s. 20.

⁸ Falih Rıfki Atay, 19 Mayıs, s. 41.

⁹ Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar, Belgeler, s. 182.

Atatürk, insanı ne derece yüksek gördüğünü anlatmaktadır. İnsanı duygulara dayanan dünya görüşü büyüklük ve üstünlüğünün kanıtıdır. Erişilmez bir insan sevgisidir ki O'nu mütevazı ve engin bir hoş görüye sahip kılmıştır. Atatürk'e göre, insanî duygu ve insanlık, gücünü sevgiden aldığı için de uygarlık işareti olmaktadır. Bu nedenle Atatürk, milletini, millî duygu ile insanî duyguyu en iyi bağdaştırmasını bilen bir yüce millet olarak görmekten haz duyar, gurur duyar. Nitekim, bunu şöyle vurgulamaktadır: "Türk milleti, millî hissi, insanî hisle yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında millî hissin yanında insanî hissin şerefli yerini daima muhafaza etmekle müftehirdir. Çünkü Türk milleti bilir ki, medeniyetin şehrahında müstakil ve fakat kendileriyle muvazi yürüdüğü umum medenî milletlerle müteakabil insanî ve medenî münasebet, elbette inkişafımıza devam için lâzımdır. Ve yine malumdur ki, Türk milleti, her medenî millet gibi, mazinin bütün devirlerinde keşifleriyle, ihtüralarıyla medeniyet âleminde hizmet etmiş, insanların, milletlerin kıymetini takdir ve hatıralarını hürmetle muhafaza eder. Türk milleti insanlık âleminin samimi bir ailesidir." ¹⁰

Atatürk'ün insanlık ideali çok yüksektir. Hayatının hiçbir döneminde bencil olmamıştır. Her şeyi arkadaşlarına, millete mal etmesi de insan sevgisinden kaynaklanmaktadır. Her fırsatta insanları mutlu edebilecek çare ve yolları aramasının tek sebebi de budur. Sadece kendi milleti için çaba harcamazdı. Eşsiz insanlık ideali ile bütün dünya milletlerinin refah ve huzuru için, sık sık uyarılarda bulunurdu. İnsanı duygu ve düşünce alanında, olmasını istediği, varılmasını düşündüğü amaçları, gerçekleştirmiş gibi göstererek insanları yumuşatacağına inanırdı.

Bu asil ve yapıcı düşüncyledir ki: "Artık insanlık kavramı, vicdanlarımızı temizlemeye ve hislerimizi yüceltirmeye yardım edecek kadar yükselmiştir. İnsanları mesut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak, insanlıktan uzak ve son derece üzülecek bir sistemdir. İnsanları mesut edecek yegâne vasıta, onları birbirine yaklaştırarak, onlara birbirini sevdirecek karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir"; "Dünya barışı için insanlığın gerçek mutluluğu, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktır." ¹¹ Dünya milletleri, Atatürk'ün insan sevgisine dayanan bu gerçek ve soylu görüşünü anlayıp benimsediği zaman insanlık yoluna girer.

¹⁰ Afet İnan, Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, s. 369-370.

¹¹ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 323.

İnsanlığa hizmet edebilecek noktaya yükselir. Böylece, insanlık âleminin birer samimî ailesi olduklarını ispatlamış olurlar. Şu halde bütün mesele, Atatürk'ü anlamakta ve anlatmakta düğümlemektedir. Bu konuda ilk adım, Atatürkçü düşünceyi yaymakla sorumlu olduğumuzun bilincine varmaktır. Atatürk'ün sevgi felsefesi ve insanlık ideali, Atatürkçü ideolojinin en güçlü dayanağıdır. Temelinde insan sevgisi yatan bu ideoloji, Atatürk'ün, dünya milletleri için huzur, güven, refah getirmesi yolundaki barışçı inancını ifade etmektedir. Atatürk, milletleri insanlık yönüyle hiçbir zaman kendi milletinden farklı görmemiş, savaştıklarına bile kin, garaz bağlamamıştır. Çanakkale'de, Mehmetçik Abidesi'nde bir konuşma yapacak olan devrin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya şunları not ettirmiştir: "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçik'lerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Göz yaşlarınızı dindiriniz. Evlâtlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler. Ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır." ¹²

Bugünün medeniyet dünyasında, yılanmış haksız olayları vesile sayarak cana kıyanlar vardır. Sapık destekçilerinin de gözlerini açmağa imkân bulunamamaktadır. İnsanlığa insanca yaşamının yollarını gösteren Atatürk'ün bu insancıl duygu ve düşüncelerinden utanmaları gerekmez mi? Topraklarında, bir başka milletin uyruğunda da olsa, yaşayan insanlara yersiz, haksız davranışlarda bulunanların vicdanlarının titremesi gerekmez mi? Bu gibi tutum ve davranışlar, milletimizle birlikte Atatürk'ü, her gün biraz daha yüceltmektedir.

Sevgiden Doğan Görev Aşkı

Atatürk'te eşine çok az rastlanan bir görev aşkı vardır. Ondaki sevgiden kaynaklanan bu aşk O'nu, yurt ve millet sevgisinin doruğuna ulaştırmıştır. Bu sevgi karşılıksız da kalmamıştır. Belki de hiç bir lider, milleti tarafından Atatürk ölçüsünde sevilmemiştir. Bu sevgi ise, O'na, daima en büyük güç ve destek olmuştur. Atatürk: "Hayatımın bütün devrelerinde olduğu gibi son zamanların buhranları ve felâketleri arasında da bir dakika geçmemiştir ki her türlü huzur ve istirahatimi, her nevî şahsî duygularımı milletin kurtuluşu ve mutluluğu adına feda etmekten zevk duymayayım. Gerek askerî hayatımın ve gerek siyasî hayatımın bütün devir ve bölümlerini

¹² Yekta Ragıp Önen, Dünya Gazetesi, 10.12.1953.

işgal eden mücadelelerimde daima hareket prensibim, millî iradeye dayanarak milletin ve vatanın muhtaç olduğu gayelere yürümek olmuştur.”¹³

Atatürk'te millet ve vatan sevgisi sınırsızdır. Şahsı için en küçük bir istek ya da şiddetli bir arzu görmek mümkün değildir. Kendisine amaç olarak, ideal olarak seçtikleri tamamen millî ve insanîdir. Bunlara ulaştığı an, sanki bütün çabalar kendisinin değilmiş gibi bir tavır takınmaktan hoşlanır. Ondaki insan sevgisinin kanıtıdır bu: “Benim ihtiraslarım var. Hem de pek büyükleri. Fakat bu ihtiraslar, yüksek mevkiler işgal etmek veya büyük paralar elde etmek gibi emellerin tatmini ile ilgili bulunmuyor. Ben, bu ihtirasların gerçekleşmesini vatanıma büyük faydaları dokunacak, bana da gerektiği gibi yapılmış bir vazifenin canlı iç rahatlığını verecek büyük bir fikrin başarısında arıyorum.”¹⁴ Bu, vatan ve millet sevgisiyle daha hayatta iken mal ve mülkünü milletine bağışlamıştır.

Rakik, duygulu, şefkatli bir ruha sahiptir. Savaşı, bir milletin hayatı için zarurî olmadıkça düşünemeyecek kadar insanlığa aşkıtır. “Milletin hayatı tehlikeye düşmedikçe savaş bir cinayettir”¹⁵ der. Vicdanının sızlamasından yakınıır. “Birçok zaferler kazandım. Fakat bunların en büyüğünden sonra bile, her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek, içimde derin bir keder duyuyorum.”¹⁶ Yaşadığı sürece dünya milletlerinin gönlünde bu sevgi felsefesinin ateşini yakmaya çalıştı. Birçok ilke, inanç ve düşünceleri gibi onu da insanlık dünyasına armağan etti. Böylece Atatürk, düşünce sistemini sevgi temeli üstüne oturtmuş oldu.

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu, Türk Humanizmi adlı eserinde, bu konulara da vukufu değinmiştir: “Atatürk, batılı olmayan bir toplumun tarihinde, ilk defa olarak halka baş vurmuştur. Bağımsızlığın elde edilmesinde ve demokratik bir devletin yaratılmasında halkla birlikte çalışmıştır. Yaşamı ve eseri üzerine çok yazılmıştır. Ama hiçbir tarihçi, söylevlerinde beliren kişiliğine uygun, bir manevî portresini çizememiştir. Oysa, söylevlerini okurken Atatürk'ün göz önünde beliren manevî kişiliğinin bir yana bırakılmaması gerekir. Çünkü 1919'dan ölüm tarihi olan 1938 yılına kadar geçen olayların en derin nedenlerini, akla uygun ve doyurucu biçimde açıklayabilmek için O'nun kişiliğinin tuttuğu ışığa ihtiyaç büyüktür.”¹⁷

¹³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. I, s. 61.

¹⁴ Sadi Borak, Atatürk'ün Özel Mektupları, s. 22.

¹⁵ Enver Ziya Karal, Atatürk ve Devrim, s. 11.

¹⁶ Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s. 353.

¹⁷ Suat Sinanoğlu, Türk Humanizmi, s. 36-37.

dedikten sonra da: “Söylevlerinde, kahraman ve şövalye ruhlu bir insan olarak belirir. Ulusu için savaşım veren bir şövalyedir. Bazan utangaçlığa çok benzeyen alçak gönüllülüğü kendisinden söz etmesine engel olur. Dünyayı gerçekçi gözle görür. Fakat gerçeği, gerçeklerin en yalınını, kendi ideal ve amaçlarına yöneltmesini bilir. Olaylara egemen olmak ister ve olur. Türk ulusundan söz ettiği zaman, sözlerinde insanlık duygularının titreştiği hissedilir. Türklerin çok daha mutlu geleceğe lâyık oldukları fikri, O’nu baskı altında tuttuğu, bu fikirle yanıp tutuştuğu da bellidir. Fakat O bütün insanlara, bütün uluslara saygı duyar. İnsanların acılarına saygılıdır. Bizzat kendisi çektiği acılarla yücelmiştir”¹⁸ diyor.

Görüldüğü, düşünüldüğü üzere, bütün bunlar Atatürk’teki insanî duygu ve düşüncenin büyüklüğünü ve erişilmezliğini vurgulamaktadır. O, her şeye insanla, insanlıkla başlar. Toplum ve millet kademesine sevgi yoluyla ulaşır. Bu sevgi ile insanları, insanlığı, milletleri birbirine bağlamak inancı ve amacı ile yanar. Bu sebeple, “Yurtta sulh, cihanda sulh” isteği, bu sevgi felsefesinin en huzur verici ve en güvenilir ifadesidir.

İnsan Sevgisinden Topluma

“Bütün insanlar, bir toplumsal vücudun azalarıdır. Ve bu sebeple birbirine bağlıdır”¹⁹ diyen Atatürk; “Başkasına olan bir iyilik bize de iyiliktir. Başkasına olan kötülük bize de olan kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçmak lâzımdır. Yaptığımız işler, etrafımızda sevinçler veya acılar halinde akisler uyandırır. Bu hal bize vicdanî vazifeleri duyurur”. “Bağlılık, bizi başkaları için müsamahakâr yapar. Çünkü, başkalarının kusurlarında bizim de istemeyerek, ekseriya beraber suçlu olduğumuzu gösterir. Hülasa, bağlılık, herkes kendi için yerine, herkes herkes için düşüncesini koyar. Bu düşünce toplumsaldır, millîdir. Geniş ve yüksek mânâsıyla insanîdir.”²⁰

Bu ne engin ve zengin bir sevgi felsefesi, vicdanla da, ahlâkla da sarmaş dolaş. Bu ne kutsal bir inançtır ki, hem millî, hem vicdanî ve ahlâkî, hem de evrenseldir.

Atatürk’e göre, insanlar hür ve serbest fikirli olmalıdırlar. Hür ve serbest fikirli insanlar, bu fikirlerini insanî düşünce ve duygularla bağdaştırmalıdırlar. Ancak bu yolla toplumu oluşturan kişiler arasında

¹⁸ a.g.e., s. 37.

¹⁹ Afet İnan, Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları, s. 522.

²⁰ a.g.e., s. 529-531.

samimî bir bağ kurulabilir. Böyle bir toplumdan oluşan millet ise güçlü olur. Güçlü millet, diğer dünya milletlerine karşı da sevgi ve saygı dolu tavırlarıyla yararlı olur. Nitekim Atatürk: “Şüphesiz fikirlerin, inançların başka olmasından, şikâyet etmemek lâzımdır. Çünkü bütün fikirler ve inançlar bir noktada birleştiği takdirde, bu hareketsizlik alâmetidir. Ölüm işaretidir. Böyle bir hal elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki hakikî hürriyetçiler, taassupsuzluğun umumî bir haslet olmasını temenni ederler”²¹ demektedir. Böylece, hür düşüncenin de insanlardan başlayarak toplumlara ve milletler arası bir düzeye ulaşmasında sevginin ne derece birleştirici, kaynaştırıcı bir etken olduğu görülmektedir. Atatürk, ömrü boyunca sevginin gücünü ve değerini gösteren gerçek örnekleri insanlığa vermiştir.

Huzur, Güven ve Refah Sevgi Felsefesindedir

Milletlerin huzur, güven ve refahı ancak milletler arası samimî bir sevgiyle mümkündür. Bu nedenle, milletleri dostluk-düşmanlık esasına göre ayırmak doğru olmaz. Yirminci yüzyılın son çeyreğini yaşayan dünya, atom devrini de aşmış, uzay çağına ulaşmıştır. Atatürk'ün, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma amacı, yalnız Türkiye için değil, bütün milletler için de doğrudur, gerçektir. En küçüğünden süperine kadar hiçbir devlet, bunun dışında bir düşünceyle hareket edemez; etmemesi gerekir. Çünkü, ilerlemeye son yoktur. Atatürkçü düşünce sisteminin temelini oluşturan dinamizm, fikir ile hareketi birlikte yürütme esasından kaynaklanır. Bu görüşe göre duran, haliyle düşecektir. Düşmemek için yorulmadan, durmadan çalışmak gerekir. Nitekim Atatürk gençliğe: “Siz, genç arkadaşlar, yorulmadan beni takibe söz vermişsiniz. İşte ben, bilhassa, bu sözden duygulandım. Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada dinlenmeden beni takip etmektir. Yorgunluk her insan, her mahluk için tabii bir haldir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevî bir kuvvet vardır ki, işte bu kuvvet yorulanları dinlendirmeden yürütür. Sizler, yeni Türkiye'nin genç evlâtları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeğe karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.”²²

²¹ a.g.e., s. 509-510.

²² Cumhuriyet Gazetesi, 1.4.1937.

Hiç şüphesiz Atatürk'ün gayesi insanlık idealidir. İnsan sevgisidir. İnsanlığın barış, huzur, güven ve refahıdır. O'nun dinamik idealini benimseyenler için bu apaçık bir gerçektir. O, bu büyük ve asil düşüncelerini daha önceleri şu şekilde ifade etmiştir: "Türk Cumhuriyeti'nin en esaslı prensiplerinden biri olan yurttaki sulh, cihanda sulh gayesi, insanîyetin ve medenîyetin refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve ediyor olmak bizim için övünülecek bir harekettir."²³

Atatürk, dünyanın bir büyük savaşa hızla aktığını görmüştür. Çeşitli nedenlerle dünya devletlerini uyarmıştır. Nitekim, bu durumu daha 1932 yılında ünlü Amerikan Generali Mac Arthur'a açıkça anlatmıştır.²⁴ İlerleyen yıllarda ise: "Şuna da inanıyorum ki, eğer devamlı bir barış isteniyorsa, kitlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmilel tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir."²⁵ Bu ileri görüş, sahibi Atatürk'ün sevgiye dayanan en samimî duygusudur. Yüreği insanlık aşkı ile yanan büyük insanın insanlığa feryadıdır. Ama ne yazık ki, hırsları akıllarını fersah fersah aşanlar, bu sevgi dolu, insanlık dolu sese kulaklarını tıkamışlardır. Beyin, kulak, ağız üçlüsü ile denge sağlayamayanlar, halâ da bunu anlamamakta ısrar ederler. Daha da edeceklerdir. Oysa, Atatürkçü düşünce sistemine, Atatürk'ün eşsiz sevgi felsefesine göre insanlığın kurtuluşu, Atatürkçü ideoloji ile mümkün olabilecektir. Gel gör ki, bugün de insanlıkta, insan sevgisinde nasibi olmayanlar vardır. İnsanları ve milletleri birbirlerine sevdirmek yerine düşman etmeğe uğraşmaktadırlar. İnsanoğlu çirkin tutkulara, bencil düşüncelere kurban edilmektedir. İnsan sevgisine dayanmayan egemenlik hayalleri sürüp gitmektedir. İnsanlık ise, yücelmesi gereken yerde düşmektedir, zavallılaşmaktadır. Kutsal inançlar bile pis hırsların elinde oyuncaktır.

Yüce Atatürk, bu koca dünyaya insanî duygu ve düşüncelerin ışık tutsun. Sevgi felsefen, insanlığın uyanışı olsun.

²³ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, c. IV, s. 560.

²⁴ Bekir Tünay, Atatürk'ün Üstün Kişiliği, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sayı 3, s. 851.

²⁵ Aynı Tarihi, sayı 19, 1935.

ATATÜRK'S PHILOSOPHY OF LOVE OF MANKIND

(Abstract)

This article deals with the value Atatürk attached to man and the source of this, which was his humanism. In Atatürk's philosophy of love, love extends from the individual to the nation and from the nation to other nations as well. This philosophy of Atatürk was important in maintaining peace not only at home but also abroad.